

Research Paper

The Consequences of Russia's Invasion of Ukraine on the International System in the Horizon of 2030 with an Emphasis on Iran's National Interests

Ali Elahi¹, Ehsan Razani^{*2}, Abolghasem Piadeh Koohsar³

1. PhD student of International Relations, Department of Political Science and International Relations, Shahrood Branch, Islamic Azad University, Shahrood, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Shahrood Branch, Islamic Azad University, Shahrood, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Shahrood Branch, Islamic Azad University, Shahrood, Iran.

ARTICLE INFO

Abstract

PP: 236-251

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Russia, Ukraine, War, International, Iran.*

Ukraine is Russia's strategic depth in Eastern Europe. The Ukraine crisis is the result of Russia's attitude towards Ukraine. The war between Russia and Ukraine is a war between powerful members of the international system and a power conflict between Russia, the United States, the European Union, NATO, and it has shown a new polarization in the international system. As a regional power and a strategic ally of Russia, Iran has been affected by the war between the West and Russia. This article, with the aim of clarifying the hidden and enigmatic dimension of the effect of this crisis, seeks to answer the question that; What are the consequences of Russia's invasion of Ukraine on the international system in the horizon of 2030? Also, what consequences does it have on the national interests of the Islamic Republic of Iran? The current research was carried out using descriptive and analytical method and using documentary and library sources. The research findings show that; The war between Russia and Ukraine has affected the political, economic, and military aspects of the international system. It has also affected Iran's political and economic interests as Russia's ally in the region and has caused a change in Iran's foreign policy and a shift towards the East, a halt in nuclear negotiations, and the formation of economic cooperation between Russia and Iran. It has also caused Iran to worry about NATO's presence in the Caucasus, affecting Israel-Russia relations and Iran's interests in Syria, as well as energy security.

Citation : Elahi, A., Razani, E., Piadeh Koohsar, A. (2024). **The Consequences of Russia's Invasion of Ukraine on the International System in the Horizon of 2030 with an Emphasis on Iran's National Interests.** *Geography (Regional Planning)*, 14(55), 236-251

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.293190.3177

* **Corresponding Author:** Ehsan Razani, **Email:** razani@gmail.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Basically, from the point of view of neorealism, the structure of the international system is important and this structure is determined based on the relations of great powers. In this approach, small powers and regions have the status of followers. Neorealism is affected by international crises and also shapes it. The crisis in Ukraine has challenging effects on the structure of the international system and through that on other actors, including Iran. The corrupt and dependent oligarchy of Russia, as well as the dependent economy of that country, have prevented the formation of strong political borders between Russia and Ukraine. The West's attempt to penetrate the strategic depth of Russia caused Russia to invade Ukraine's borders with a preemptive attack. In this way, the gap between the East and the West deepened after the Cold War and left the neutral state and entered the military stage. The war in Ukraine changed the structure of the international system. The solidarity and dependence of each member of the international system on each other and the complex economic links in this structure have caused wide consequences in other countries of the world, especially in Europe. In addition to the impact of the war on the economy of Russia, which faced extensive Western sanctions, this crisis has also affected the economy and foreign policy of the Islamic Republic of Iran. Iran's Islamic Revolution organized its foreign policy structure with the slogan of neither east nor west. With the American economic sanctions, this principle in foreign policy gradually changed and leaned towards the East (Russia-China). We can see its concrete manifestation in the Ukraine crisis. Because the war between Russia and Ukraine, in addition to creating opportunities, has also created restrictions for the national interests of the Islamic Republic of Iran. This research seeks to answer the question that; What are the consequences of Russia's invasion of Ukraine on the international system in the horizon of 2030? What are the consequences of Russia's invasion of Ukraine on the national interests of the Islamic Republic of Iran? Considering the importance of the Russia-Ukraine war and Iran's impact on it, at the end, the scenarios facing Iran in this war have been predicted. Therefore, the main goal of this research is to understand the

impact of Russia's invasion of Ukraine on the phenomenon of the international system on the horizon of 2030 by emphasizing the national interests of the Islamic Republic of Iran.

Methodology

The information presented in this article has been collected by library and documentary methods and with the benefit of articles listed in scientific websites. This information is analyzed in a descriptive and analytical way. In this regard, the theory of neorealism is used to examine the questions and hypothesis.

Results and Conclusion

Considering that neorealism basically deals with the issue of great powers and considers the structure of international relations to be affected by the relations of great powers, and at the same time, "small powers" in the international system are deeply influenced by great powers. Therefore, neorealism is a suitable approach to explain Russia's attack on Ukraine and its impact on international relations as well as Iran's national interests. The importance of preserving national interests and protecting them has been the most important factor in the occurrence of this attack and the beginning of this war. Neorealism theory can explain and analyze this war in the best possible way, considering the importance of "national interests" and the need to protect them, as well as considering the view it has on human nature. Common elements of identity, ethnicity and population between Russia and Ukraine have caused unbreakable historical and cultural ties between the two nations of Russia and Ukraine. These commonalities, when combined with the geopolitical element, increase the importance of the Ukraine issue for Russia. The intersection of these elements makes Russia use all its efforts in the region and the international system to overcome it. Russia's attack on Ukraine has affected the international system in the military and geopolitical dimensions as well as in the geo-economic dimension. The effects of the Russia-Ukraine war in the military and geopolitical dimension is that this war was the first war after the World War in the European continent. Also, with the start of this war, NATO member countries have moved towards increasing military equipment and using new technologies such as drones. The proxy presence of soldiers on both sides of the square has also

shown a new type of military movements. Using the nuclear threat, Russia is trying to influence the international equations of Europe and America, which are participating in this war. The impact of the war between Russia and Ukraine on the international system has led to the formation of Russia-China cooperation against the US-Europe axis. NATO's future in accepting Ukraine as a new member is also unclear. In the geoeconomic dimension, the most important effects of war on energy security are in the field of oil and gas. The creation of a food crisis and endangering the food security of the people of the world due to the position of Russia and Ukraine in the supply of wheat has caused concern in Europe and affected its supply

and price. In addition to affecting the international system, the war between Russia and Ukraine has affected the interests of their strategic partners in the West and East. Russia's strategic partner in the Middle East is Iran. The effects of the war between Russia and Ukraine have caused effects on Iran's interests and position in the international system. The war between Russia and Ukraine had a tremendous impact on the blockade of the East against the West. Russia also faced various sanctions and now it has sided with Iran. Common strategic interests in the region have caused political cooperation to deepen and the war in Ukraine to enter the military dimension.

References

1. Bobkin, N.N. (2022), Impact of the Ukrainian Conflict on US Relations with Countries in the Middle East, Published online 2023 Mar 29. doi:<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10052297/>
2. Cafiero, G. (2023), Iran's Indispensable Role for Russia in the Ukraine War, <https://gulffif.org>
3. DüBen, B.A. (2022), What Putin's War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations, LSE IDEAS, pp4-22.
4. EPC, (2022), "The Impact of the Russo-Ukrainian War on Iran's Oil Export", <https://epc.ae>
5. Fiszer, J.M. (2016), Ukraine between Russia and the European Union and its Prospects: Geopolitical and Geo-economic Dilemmas, Institute of Political Studies of the Polish Academy of Sciences, PP40-67.
6. Fix, L & Keil, S. (2022), NATO and Russia after the Invasion of Ukraine, Policy Brief, pp 2-10.
7. Friel, K. (2022), SUPPORTING UKRAINE'S DEMOCRACY AFTER THE WAR
8. Holland, E. 2023, strategic competition and basic in central and eastern Europe, FOREIGN POLICY AT BROOKINGS, pp 2-8.
9. Horovitz, L & Watch, L.(2022), Russia's Nuclear Threats in the War against Ukraine, SWP, pp 2-7.
10. Hughess, G. (2022), Is the War in Ukraine a Proxxy Conflict? <https://www.kcl.ac.uk/is-the-war-in-ukraine-a-proxy-conflict>
11. kalji, V. (2022), Iran and the Ukraine Crisis: Complexities and Considerations, <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13717-iran-and-the-ukraine-crisis-complexities-and-considerations.html>
12. Keith, T. (2022), Biden is boosting U.S. troops in Europe because of Russia's war in Ukraine, <https://www.npr.org/2022/06/29/1108536666/biden-is-boosting-u-s-troops-in-europe-because-of-russias-war-in-ukraine>
13. Key Issues, Comparative Experience and Best Practices, INTERNATIONAL IDEA, PP1-53.
14. Khrychikov, S. (2000), The Effect of NATO Partnership with Ukraine on Inter-Ethnic Relations within the Country, NATO - EAPC Research Fellowship 1998-2000, pp3-62.
15. Kosmehi, M. (2023), Ukraine's Future is a European Affair – Why Recovery and EU Integration Must go Hand in Hand, GED New Perspectives on Global & European Dynamics
16. KOTOULAS, I & PUSZTAI, W.(2022), GEOPOLITICS OF THE WAR IN UKRAINE, Foreign Affairs Institute 91, Alexandras Avenue Athens, 11474, GREECE ,pp7-67.
17. Lavikainen, J. (2023), RUSSIA'S TACTICAL NUCLEAR WEAPONS IN BELARUS, FIIA COMMENT, PP4-5.
18. Lowther, A & Siddiki, M.K. (2022), Combat Drones in Ukraine, UNMANNED AIRCRAFT SSYSSTEMS, PP 3-13.
19. Marcau, FC & Other. (2022), Analysis of the impact of the armed conflict in Ukraine on the

- population of Romania, *frontiersin.org*, DOI 10.3389/fpubh.2022.964576
20. Mathiesen, K & Rinadi, G. (2022), Qatar scandal gives Europe a big gas headache, *POLITICO*, <https://www.politico.eu/article/qatargate-germany-european-parliament-qatar-corruption-scandal-gives-europe-a-big-gas-headache/>
  21. Matzek, J. (2016), Annexation of Crimea by the Russian Federation, Policy Paper – Jan Matzek, January 2016, pp1-4.
  22. Molchanov, M.A, (2015), Russia as Ukraine's 'Other': Identity and Geopolitics, <https://www.e-ir.info/2015/05/05/russia-as-ukraines-other-identity-and-geopolitics>
  23. Moshirzadeh, Hamira (2019), Evolution in theories of international relations, Tehran, Samit PublicationsResources[In Persian]
  24. Nasri, Qadir (2008), Cognitive method in the school of neorealism, *Strategic Studies Quarterly*, 10th year, 2nd issue, summer, pp. 216-238[In Persian]
  25. NATO, (2022), NATO's military presence in the east of the Alliance, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm
  26. Qawam, Seyyed Abdul Ali (2018), International Relations, Theories and Approaches, Tehran, Samit Publications [In Persian]
  27. Sari, I. (2022), The possible effects of the Russia-Ukraine war on Iran, <http://menaaffairs.com/the-possible-effects-of-the-russia-ukraine-war-on-iran>.
  28. Sari, I. (2022), The possible effects of the Russia-Ukraine war on Iran, <https://menaaffairs.com/the-possible-effects-of-the-russia-ukraine-war-on-iran/>
  29. Shokri, U. (2023), North-South Transport Corridor: Iran-Russia New Railway to Circumvent Western Pressure, <https://gulffif.org/north-south-transport-corridor-iran-russia-new-railway-to-circumvent-western-pressure/>
  30. Smagin, N. (2022), Comrades-in-Sanctions: Can Iran Help Russia Weather the Economic Storm? <https://carnegieendowment.org/politika/88318>
  31. Terzyan, A. (2022), Minority Rights in Ukraine After the Maidan Revolution: Change or Continuity? *Open Political Science*, 2022; 5: 1–12 , <https://doi.org/10.1515/openps-2022-0001>
  32. Yazdanshenas, Z. (2023), Iran's Worldvie post-Ukraine: Forging a non-Western Order, <https://isdpeu.irans-worldview-post-ukraine-forging-a-non-western-order/>

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای

دوره ۱۴، شماره ۵۵، تابستان ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

پیامدهای تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین‌الملل در افق ۲۰۳۰ با تاکید بر منافع ملی ایران

علی الهی - دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

احسان رازانی* - استادیار، گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

ابوالقاسم پیاده کوهسار - استادیار، گروه معارف اسلامی، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۲۵۱-۲۳۶</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: روسیه، اوکراین، جنگ، بین‌الملل، ایران</p>	<p>اوکراین، عمق استراتژیک روسیه در اروپای شرقی است. بحران اوکراین نتیجه این نگرش روسیه به اوکراین است. جنگ روسیه و اوکراین، جنگ بین اعضای قدرتمند نظام بین‌الملل و منازعه قدرت بین روسیه، آمریکا، اتحادیه اروپا، ناتو است و قطب بندی جدیدی در نظام بین‌الملل به را نمایش گذاشته است. ایران به عنوان قدرت منطقه‌ای و هم پیمان استراتژیک روسیه، از جنگ بین غرب و روسیه، تاثیر پذیرفته است. این مقاله با هدف روشن ساختن بعد پنهان و معماگونه اثر گذاری این بحران در پی پاسخ به این پرسش است که: تهاجم روسیه به اوکراین چه پیامدهایی بر نظام بین‌الملل در افق ۲۰۳۰ می‌گذارد؟ همچنین چه پیامدهایی بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟ پژوهش حاضر به روش توصیفی تحلیلی و با بهره گیری از منابع اسنادی و کتابخانه‌ای انجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که: جنگ روسیه و اوکراین بر ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی نظام بین‌الملل اثر گذاشته است. همچنین بر منافع سیاسی و اقتصادی ایران نیز به عنوان هم پیمان روسیه در منطقه اثر گذاشته است و سبب تغییر در سیاست خارجی ایران و گردش به سوی شرق، توقف در مذاکرات هسته‌ای، شکل گیری همکاری اقتصادی بین روسیه و ایران و نیز سبب نگرانی ایران از حضور ناتو در قفقاز، تاثیر گذاری بر روابط اسرائیل - روسیه و منافع ایران در سوریه و نیز بر امنیت انرژی شده است.</p>

استناد: الهی، علی؛ رازانی، احسان؛ پیاده کوهسار، ابوالقاسم (۱۴۰۳). پیامدهای تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین‌الملل در افق ۲۰۳۰ با

تاکید بر منافع ملی ایران. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۴(۵۵). صص: ۲۳۶-۲۵۱

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.293190.3177

* نویسنده مسئول: علی الهی، پست الکترونیکی: razani@gmail.com

مقدمه

اساساً از منظر نئورئالیسم ساختار نظام بین‌الملل اهمیت دارد و این ساختار براساس مناسبات قدرت‌های بزرگ تعیین می‌شود. قدرت‌های کوچک و مناطق در قالب این رهیافت حکم تبعی و پیرو را دارند. نئورئالیسم از بحران‌های بین‌المللی تاثیر می‌پذیرد و به نیز به آن شکل می‌دهد. بحران اوکراین بر ساختار نظام بین‌الملل و از آن طریق بر سایر کنش‌گران از جمله بر ایران تاثیرات چالشی دارد. الیگارش فاسد و وابسته به روسیه و نیز اقتصاد وابسته به آن کشور، مانع شکل‌گیری مرزهای قوی سیاسی بین روسیه و اوکراین شده است. تلاش غرب برای نفوذ در عمق استراتژیک روسیه سبب شد تا روسیه با حمله‌ای پیشدستانه به مرزهای اوکراین تجاوز کند. بدین صورت شکاف بین شرق و غرب بعد از جنگ سرد عمیق‌تر و از حالت خنثی خارج گردید و وارد مرحله نظامی شده است. جنگ اوکراین ساختار نظام بین‌الملل را دچار تغییر نمود. همبستگی و وابستگی تک‌تک اعضای نظام بین‌الملل به یکدیگر و پیوندهای اقتصادی پیچیده در این ساختار سبب ایجاد پیامدهای گسترده‌ای در سایر کشورهای جهان به خصوص در اروپا شده است. علاوه بر اثر گذاری جنگ بر اقتصاد روسیه که با تحریم‌های گسترده غرب مواجه شد این بحران سبب تاثیر گذاری بر اقتصاد و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران شده است. انقلاب اسلامی ایران، با شعار نه شرقی، نه غربی به چیدمان ساختار سیاست خارجی خود پرداخت. با تحریم‌های اقتصادی آمریکا، رفته رفته این اصل در سیاست خارجی تغییر یافت و به سوی شرق (روسیه - چین) متمایل شد. نمود عینی آن را می‌توانیم در بحران اوکراین مشاهده کنیم. زیرا جنگ روسیه و اوکراین علاوه بر خلق فرصت‌ها سبب ایجاد محدودیت‌هایی برای منافع ملی جمهوری اسلامی ایران نیز شده است. سوالی که در پژوهش در جستجوی پاسخ به آن هستیم این است که: تهاجم روسیه به اوکراین چه پیامدهایی بر نظام بین‌الملل در افق ۲۰۳۰ می‌گذارد؟ تهاجم روسیه به اوکراین چه پیامدهایی بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟ با توجه به اهمیت جنگ روسیه و اوکراین و تاثیر پذیری ایران از آن، در انتها به پیش‌بینی سناریوی‌های پیش روی ایران در این جنگ پرداخته‌ایم.

پرسش

سوال اصلی: تهاجم روسیه به اوکراین چه پیامدهایی بر نظام بین‌الملل در افق ۲۰۳۰ می‌گذارد؟ تهاجم روسیه به اوکراین چه پیامدهایی بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران دارد؟

سوال‌های فرعی: نظریه نئوواقع‌گرایی چگونه تهاجم روسیه به اوکراین و نقش این امر بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران را تبیین می‌کند؟ روابط روسیه و اوکراین بعد از ۱۹۹۱ چه سیر تحولی را پشت سر گذاشته است؟

فرضیه

فرضیه اصلی: تهاجم روسیه به اوکراین از طریق تلاش روسیه برای افزایش جایگاه خود در نظام بین‌الملل موجب افزایش رقابت روسیه و غرب در نظام بین‌الملل در افق ۲۰۳۰ خواهد شد؛ این امر نیز از طریق افزایش همکاری با شرق در عین دوری از حمایت روسیه در حمله به اوکراین موجب ایجاد فرصت برای جمهوری اسلامی ایران خواهد شد و در عین حال محدودیت‌هایی سیستمی برای همکاری با کشورهای غربی ایجاد خواهد نمود.

فرضیه‌های فرعی:

فرضیه فرعی ۱: نظریه نئوواقع‌گرایی از طریق تاکید بر رقابت کشورها برای افزایش نقش خود در نظام بین‌الملل از یک سو و ایجاد فرصت و محدودیت برای کشورها از سوی دیگر تبیین مناسبی از تاثیر تهاجم روسیه بر اوکراین بر نظام بین‌الملل و نقش آن در تامین منافع ملی جمهوری اسلامی ایران در اختیار می‌گذارد.

فرضیه فرعی ۲: روابط روسیه و اوکراین پس از ۱۹۹۱ از طریق گرایش اوکراین برای پیوستن به بلوک غرب ممانعت روسیه از این امر به سمت خصومت و در نهایت جنگ سوق پیدا کرده است.

هدف پژوهش

هدف اصلی

هدف اصلی این پژوهش این است تا با تاکید بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران، به شناخت تاثیر تهاجم روسیه به اوکراین بر پدیده نظام بین الملل بر وفق ۲۰۳۰ نائل آید.

اهداف فرعی

با توجه به روند دگرذیسی توازن قدرت در عرصه سیاست جهانی، این پژوهش درصدد است تا به شناسایی تاثیر افزایش توان روسیه بر نظام بین الملل پس از جنگ سرد بپردازد.

این پژوهش، هدف فرعی دوم خود را شناخت دلایل تهاجم روسیه به اوکراین قرار داده است. با توجه به اینکه تهاجم روسیه به اوکراین و تاثیر آن بر نظام بین الملل منافع ملی جمهوری اسلامی ایران را نیز تحت تاثیر قرار داده است، هدف این پژوهش این است که تا از یک سو راهنمایی عملی برای سیاست‌گذاران سیاست خارجی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران در راستای تأمین منافع ملی در نظام متحول جهانی فراهم آورد و به آنها در شناسایی ابعاد مختلفی که تهاجم روسیه به اوکراین بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران می‌گذارد کمک رساند. از سوی دیگر در عرصه نظری، تبیینی منسجم در مورد تاثیر تهاجم روسیه بر نظام بین الملل و نقش آن در تأمین منافع ملی جمهوری اسلامی.

هدف کاربردی

این رساله می‌تواند سبب روشنگری در حوزه رسانه‌های گردد. سیاست‌های رسانه‌ای در داخل ایران نسبت به جنگ روسیه و اوکراین روشن شود. با توجه به اینکه موضوع این رساله جدید است و تحلیل نظام بین الملل یک کار بنیادی است، پژوهش انجام شده در این رساله می‌تواند در این زمینه بسیار مفید باشد. همچنین یافته‌های جدیدی که در این پایان‌نامه حاصل گردیده است می‌تواند مورد استفاده دانشجویان، اساتید و نیز وزارت‌خانه‌ها و سفارت جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد. تحقیقات جامعی که در این پژوهش انجام شده است می‌تواند تصویری روشن‌تر از پیامدها و اثرات این بحران بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران را به خواننده‌گان ارائه کند. مفید و جامع بودن تحقیقات انجام شده به علت بکارگیری منابع متعدد انگلیسی و تحلیل‌های سیاسی انجام شده از سوی پژوهشگران برجسته روابط بین الملل، تصویری روشن‌تر از اثرات این بحران بر نظام بین الملل و نیز بر منافع ملی ایران به سیاست‌گذاران نظام جمهوری اسلامی ایران نشان خواهد داد.

ضرورت تحقیق

باتوجه به نقش جنگ اوکراین بر دوره گذار نظام بین الملل و منافع و محدودیت‌هایی که این گذار برای کشورها ایجاد کرده است لازم است تا پژوهشی مستقل به صورت دقیق تاثیر جنگ اوکراین بر نظام بین الملل را واکاوی نموده و چگونگی تاثیر این متغیر بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران را بررسی نماید.

روش پژوهش

اطلاعات ارائه شده در این مقاله به روش کتابخانه‌ای و اسنادی و با بهره‌مندی از مقالات مندرج در سایت‌های علمی گرد آوری شده است. این اطلاعات به روش توصیفی و تحلیلی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته می‌شود. در این راستا از نظریه نئورئالیسم در جهت بررسی سوالات و فرضیه مورد نظر استفاده می‌شود.

ب-چارچوب نظری: نئورئالیسم

در مکتب رئالیسم، روابط بین الملل همان روابط بین الدول بود. دولت‌ها در شرایطی هرج و مرج آمیز فعالیت کردند، جنگ اجتناب ناپذیر بود، درگیری بیش از همکاری و صلح متداول بود و تحولات روابط بین الملل، به صورت چرخه‌ای و ادواری انجام پذیرفت. براساس فهم نئورئالیستی، این باورها دگرگون نمی‌شود؛ اما اصلاحاتی را می‌پذیرند. انتقاد نئورئالیسم بر رئالیسم این بود که اولاً، دولت‌ها همه روابط موجود در جهان را پوشش نمی‌دهند؛ چون برخی از روابطی که دولت متصدی آن است، در واقع، توسط جوامع برقرار می‌شود. دومین ایراد این بود که؛ طبع بشر آنگونه که رئالیست‌ها می‌گویند، شرارت بار نیست. براساس این انتقادات

بود که نئورئالیسم در قامت مکتب قوی و جامع، ظهور و با تکیه بر برخی مفروضات، مفاهیم و تژها رونق گرفت (نصری، ۱۳۸۶: ۲۲۱). در دهه ۱۹۷۰ کنت والتز مهمترین نماینده تلاش برای علمی کردن واقع‌گرایی در قالب نوواقع‌گرایی یا واقع‌گرایی ساختاری محسوب می‌شود. کتاب نظریه سیاست بین‌الملل کنت والتز از مهمترین متون نظری روابط بین‌الملل محسوب می‌شود. والتز در این کتاب نظریه واقع‌گرایی ساختاری خود را ارائه می‌کند که به واقع‌توضیحی ساختاری و سیستماتیک از سیاست بین‌الملل است. او سیاست بین‌الملل را قلمرو ضرورت و سیاست قدرت معرفی می‌کند. در نظام آنارشیک بین‌الملل امکان همکاری بسیار محدود است. با وجود اینکه دولت‌ها ممکن است از همکاری و همگرایی سود اقتصادی ببرند، اما عواید اقتصادی تحت الشعاع منافع سیاسی قرار می‌گیرد. دولت‌ها همواره از چگونگی توزیع عواید ناشی از همکاری نگران‌اند و از آن می‌ترسند که دیگران بیشتر از آنها از همکاری سود ببرند. بنابراین به رغم آنکه ممکن است سود یا «دست‌آورد مطلق» ناشی از همکاری زیاد باشد، اما آنچه برای آنها اهمیت دارد «دست‌آورد نسبی» است که اگر به زیان آنها باشد، مانع از همکاری یا تداوم آن خواهد شد. پس این آنارشی است که در میزان همکاری و حوزه‌های آن محدودیت ایجاد می‌کند (مشیرزاده، ۱۳۹۹: ۱۱۵-۱۰۷).

پ. زمینه‌های شکل‌گیری بحران بین روسیه و اوکراین

یکی از مهمترین زمینه‌های شکل‌گیری بحران بین روسیه و اوکراین، تحولات ساختار سیاسی و دولت در اوکراین بوده است. اولین زمینه شکل‌گیری بحران از فراندوم تا انقلاب نارنجی (۱۹۹۱-۲۰۰۴) بود. سال‌های اول استقلال اوکراین با دو فرآیند موازی مشخص شد. فرآیند اول، کشور دچار یک بحران اقتصادی عمیق شد، فرآیند دوم، سال‌های اولیه استقلال با مبارزه سیاسی برای ایجاد نهادهای دموکراتیک کارآمد مشخص شد. اوکراین با برگزاری انتخابات نسبتاً رقابتی در ۱۹۹۴ به موفقیت‌هایی دست یافت، اما امتیاز انتخابات پاک از زمان انتخابات پارلمانی ۱۹۹۸ شروع به کاهش تدریجی کرد و تا ۲۰۰۴ ادامه یافت، زمانی که انقلاب نارنجی آغاز پیشرفت‌ها بود. از ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۴، این کشور همچنین شاهد ظهور و افول حزب کمونیست اوکراین در پارلمان بود اما نفوذ فزاینده لیگارش‌ها به طور جدی کیفیت دموکراسی اوکراین را به خطر انداخت. این احزاب در نهایت از دولت رئیس‌جمهور وقت لئونید کوچما حمایت کردند که به هدف انقلاب نارنجی ۲۰۰۴ تبدیل شدند (Friel, 2022: 7-9). دومین زمینه شکل‌گیری بحران انقلاب نارنجی و سال‌های ریاست جمهوری یانوکوویچ (۲۰۰۴-۲۰۱۴) بود. انقلاب نارنجی در نارضایتی فزاینده از دولت کوچما، بوقوع پیوست. نارضایتی که سال‌ها در جامعه مدنی اوکراین شکل گرفته بود، در انقلاب نارنجی با مطالباتی مانند برگزاری مجدد انتخابات، اصلاح دموکراسی در اوکراین به طور همه‌جانبه در قانون اساسی ظاهر شد. اما پس از آنکه که دیوان عالی دور دوم انتخابات را باطل کرد و برگزاری مجدد انتخابات منجر به قدرت گرفتن ویکتور یوشچنکو شد، انقلاب نارنجی به بن‌بست رسید. انتخابات پاک، احزاب سیاسی آزاد، پارلمان مؤثر، صداقت رسانه‌ای، آزادی‌های مدنی از ۲۰۱۰ تا انقلاب کرامت یا «انقلاب میدان» در سال ۲۰۱۴ کاهش قابل توجهی یافت (Friel, 2022: 9-10). سومین زمینه شکل‌گیری بحران انقلاب کرامت و تجدید حیات دموکراسی اوکراین (۲۰۱۴-۲۰۲۲) بود. نارضایتی فزاینده مردم و فعالیت‌های جامعه مدنی به تجمع علیه دولت ویکتور یانوکوویچ به اوج رسید. تصمیم دولت وی مبنی بر عدم امضای توافقنامه اتحادیه اروپا، نشان‌دهنده حرکت در جهت روابط نزدیکتر با روسیه و دور شدن از اتحادیه اروپا بود. توافقنامه‌ای بین رئیس‌جمهور و رهبران اپوزیسیون امضاء شد، اما بلافاصله پس از امضاء، یانوکوویچ و کابینه وی به روسیه گریختند. در واکنش به این اقدام، پارلمان اوکراین قدرت ریاست جمهوری را از او سلب و یک دولت موقت منصوب کرد. روسیه در واکنش به برکناری یانوکوویچ از سوی پارلمان اوکراین، برکناری وی را غیرقانونی دانست و فرمان استقرار نیروهای روسیه در اوکراین، تصرف کریمه و حمایت از اعتراضات طرفداران روسیه در شرق و جنوب اوکراین را صادر کرد. این اعتراضات در نهایت به شورش مسلحانه توسط نیروهای جدایی‌طلب در مناطق شرقی دونتسک و لوهانسک منجر شد (Friel, 2022: 12). انقلاب یورو میدان ۲۰۱۴ عمدتاً به عنوان «رادیکال‌ترین تلاش برای نهادینه‌زدایی از سیاست و نظم پس از شوروی از ۱۹۹۱» تلقی می‌شود (Terzyan, 2022: 1). اوکراین در این روند تلاش می‌کند تا بتواند خود را از وابستگی سیاسی به روسیه برهاند و به سوی غرب متمایل گردد. که نمود عینی آن را می‌توان در سیاست خارجی اوکراین در تبدیل شدن به وضعیت غیر متعهد تا چرخش تدریجی از روسیه به سوی ناتو و اتحادیه اروپا مشاهده کرد (Khrychikov, 2000: 10). از سال ۱۹۹۱، اوکراین در حوزه سیاست خارجی، در انتخاب گزینه روسی (شرقی) یا اتحادیه اروپا (غربی) تردید داشت (Fischer, 2016: 40-41). وضعیت

غیر متعهد که از همان ابتدا به اصل زیربنای سیاست خارجی اوکراین تبدیل شد، روسیه علیرغم علاقه خود به حفظ روابط دوستانه با غرب، قاطعانه با هرگونه گسترش حوزه نفوذ ناتو یا آمریکا به آنچه به عنوان قلمرو سنتی روسیه تلقی می‌شود، مخالف بود. دولت اوکراین توانست ایده دولت بی طرف و غیرهسته‌ای را ترویج کند (Khrychikov, 2000: 10-12). پس از ۱۹۹۵، اوکراین شروع به تغییر موضع در مورد ورود به ساختارهای یورو آتلانتیک کرد و علاقه بیشتری به همکاری گسترده با ناتو و اتحادیه اروپا نشان داد. زمانی که اوکراین منشور مشارکت با ناتو را در اجلاس سران مادرید در ۱۹۹۷ امضاء کرد، این اتحاد به اوج رسید. پس از انتخاب مجدد کوچما برای دومین دوره در نوامبر ۱۹۹۹، پیوستن به اتحادیه اروپا و ادغام بیشتر با غرب اولویت اصلی اوکراین اعلام شد (Khrychikov, 2000:14). اقدامات اوکراین از سوی روسیه بدون پاسخ نماند و کریمه را به مرزهای خود الحاق نمود. در ۲۰۱۴، به دنبال حوادث یورو میدان، موج گسترده اعتراضات در کی‌یف، دولت رئیس جمهور یانوکوویچ سرنگون شد. در این دوره ناامنی، روسیه با استقرار نیروهای خود در کریمه و الحاق آن از بی‌ثباتی اوکراین سوء استفاده کرد. مسکو در واکنش به موج اعتراضات ضد دولتی، در جهت به دست آوردن کنترل کریمه اقدام نمود. هنگامی که یانوکوویچ در ۲۲ فوریه ۲۰۱۴ از اوکراین فرار کرد، کشور در خلاء قدرت باقی ماند. همه پرس‌و‌پرسی جدایی کریمه از اوکراین و الحاق آن به روسیه در ۲۷ فوریه ۲۰۱۴ اعلام گردید و در ۱۶ مارس ۲۰۱۴ برگزار شد. در ۱۷ مارس ۲۰۱۴، کریمه اعلام استقلال کرد و در ۱۵ مارس ۲۰۱۴ به روسیه پیوست (Matzek, 2016: 1_3). الحاق جمهوری خودمختار کریمه به روسیه و تحریک آشکار جنبش جدایی طلب در شرق اوکراین، روسیه را در آستانه جنگ سرد جدید با غرب قرار داد. اوکراین عملاً در وضعیت جنگی با نیروهای نیابتی روسیه در دونباس قرار گرفته بود (Molchanov, 2015: 1). تلاش‌های اوکراین برای پیوستن به ناتو سبب تغییر بلوک بندی‌های سیاسی در نظام بین‌الملل گردید. سوالی که در ادامه در پی پاسخ آن هستیم این است که؛ تهاجم روسیه به اوکراین چه تأثیراتی بر نظام بین‌الملل گذاشته است؟

ت. تأثیرات تهاجم روسیه به اوکراین بر نظام بین‌الملل

در ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ روسیه به اوکراین حمله کرد و برای اولین بار پس از پایان جنگ جهانی دوم، درگیری نظامی در اروپا روی داده است که در صورت تشدید آن، می‌تواند عناصر تشکیل دهنده یک درگیری بالقوه منطقه‌ای یا جهانی را بوجود آورد. عملیات جنگی به نام «عملیات نظامی ویژه» که توسط روسیه آغاز شده است، دارای پیامدهای سیاسی است. بحران اوکراین و لفاظی‌های تهاجمی فدراسیون روسیه با مضامین توسعه طلبانه بر ساختار معماری ژئوپلیتیکی و امنیتی منطقه و جهان تأثیر گذاشته است. سوئد - فنلاند - اوکراین - گرجستان - جمهوری مولداوی که منافع امنیت ملی، سیاسی - اقتصادی آنها تحت تأثیر جنگ قرار گرفتند، اقداماتی را برای پیوستن به ناتو یا اتحادیه اروپا آغاز کرده‌اند، که این درخواست عضویت ممکن است معماری ژئوپلیتیک قاره اروپا را در سطح جهانی دستخوش تغییراتی اساسی کند. اعمال تحریم‌های سیاسی و اقتصادی علیه مسکو، معنای جدیدی به روابط کشورهای بریکس بخشیده است (Marcau and other: 2022: 2).

بعد نظامی و ژئوپلیتیک

• وقوع اولین جنگ بعد از جنگ جهانی دوم در اروپا و تشدید روند نظامی گری؛ پهنادهای جنگی

هم اکنون ترتیبات امنیتی در قاره اروپا غیر عادی است زیرا غرب و شرق در حال گسترش نیروهای نظامی خود در این منطقه هستند (Holland, 2023). آمریکا، اروپا و کشورهای غربی تحریم‌های گسترده‌تری را علیه اشخاص، بانک‌ها، شرکت‌های بزرگ دولتی و صادرات روسیه اعمال کرده‌اند (Ben Hassen and El Bilali, 2022: 2). تهاجم روسیه به اوکراین، جدی‌ترین چالش برای نظم و امنیت اروپا از سال ۱۹۴۵ تاکنون است. این تهاجم براساس پیشروی در پنج محور اصلی بود (Kotoulas, 2022: 7-42) and Puszta, 2022: 7 از مؤلفه‌های مهم موقعیت بازدارندگی و دفاعی ناتو، حضور نظامی در بخش شرقی قلمرو ناتو است که نشان دهنده الگوی اقدامات تهاجمی علیه همسایگان خود و جامعه گسترده‌تر فرا آتلانتیک است (NATO, 2022). بسیاری از پهنادهای که اوکراین علیه روسیه استفاده کرده است از کشورهای خارجی (ترکیه) قبل از حمله روسیه خریداری شده بود (Lowther and Siddiki: 2022: 4_5). جنگ اوکراین را می‌توان اولین درگیری نظامیان اروپایی دانست که درگیری نظامی

با مقیاس وسیع و با حجم بالایی از حملات نظامی همراه با بکارگیری انواع پهپادها انجام شده است (Kunertova, 2022: 1_3).

• حضور گروه‌های نیابتی در جنگ روسیه و اوکراین در اروپا و خطر وقوع جنگ هسته‌ای

جنگ نیابتی، حمایت مستقیم و غیر مستقیم از نیروهای قانونی و غیر قانونی است که خارج از نظم قانونی اساسی کشورهای درگیر، در درگیری‌های مسلحانه شرکت می‌کنند. اهداف استراتژیک حامیان آنها، ترکیبی از اجبار، اختلال (تضعیف دشمن) و دگرگونی است. شروع جنگ دونباس در ۲۰۱۴ نشان دهنده استفاده واضح‌تر از جنگ نیابتی توسط مسکو بود. هدف مسکو این بود که اوکراین را وادار کند تا روابط خود با غرب را در پایین‌ترین سطح خود نگه دارد و همچنین آرزوی پیوستن به ناتو و اتحادیه اروپا را کنار بگذارد. اما استفاده مسکو از جنگ نیابتی علیه اوکراین نتیجه معکوس داشت زیرا انهدام پرواز MH_17 اوکراینی توسط جدایی طلبان، دخالت روسیه را آشکار کرد. با کودتای ۲۰۱۷ لوهانسک زمینه برای نفوذ روسیه در اوکراین فراهم گردید. غرب می‌دانست که؛ پیوستن اوکراین به ناتو، خط قرمز مسکو است به همین دلیل دخالت نظامی غرب در اوکراین تا قبل از فوریه ۲۰۲۲ بسیار کم بود. اما در آستانه تهاجم روسیه به اوکراین، انگلستان تسلیحات کوتاه برد سبک ضد تانک را در اختیار اوکراین قرار داد. اما پس از حمله کرملین، ناتو و سایر کشورهای اهداء کننده تسلیحات غربی، کمک‌های نظامی خود را افزایش دادند و همچنین به نیروهای مسلح اوکراینی برای برنامه ریزی و هدف گیری، اطلاعات می‌دادند. انگیزهای اهداء کنندگان تسلیحات نظامی به اوکراین بسیار متفاوت است. لهستان، استونی، لتونی، لیتوانی جنگ طلب هستند زیرا منافع امنیتی آشکاری در تضمین بقاء و پیروزی اوکراین دارند. آلمان در حال تغییر روابط خود با روسیه است. به طور کلی، اهداف متحدان اوکراین عامل تعیین کننده‌ای در تصمیم آنها برای کمک به مقاومت نظامی اوکراین در پاسخ به تجاوز روسیه است (Hughess, 2022). روسیه تاکتیک‌های مشابهی که در جنگ دوم چین با اتکاء به نیروی هوایی و پیمانکاران نظامی خصوصی در سوریه با هدف محاصره، نابود کردن، بدست گرفتن جنگ بکار می‌گرفت در جنگ اوکراین تکرار کرده است (Lowther and Siddiki:2022). (3_4) تهاجم روسیه همراه با تهدیدهای هسته‌ای، نگرانی‌هایی را در غرب در مورد آمادگی احتمالی روسیه برای استفاده از سلاح‌های هسته‌ای علیه اوکراین یا تشدید جنگ به درگیری مستقیم با ناتو بوجود آورده است. دلیل اصلی عدم مداخله ناتو در جنگ، احتمال بکارگیری سلاح‌های هسته‌ای از سوی روسیه است. در نتیجه، جنگ در اوکراین تحت بازدارندگی هسته‌ای متقابل، در سنت جنگ سرد ادامه دارد (Lavikainen, 2023: 3_5). براساس دکترین رسمی روسیه، سلاح‌های هسته‌ای در درجه اول حاکمیت و تمامیت ارضی این کشور را تضمین می‌کند. مسکو از نیروهای هسته‌ای خود در صورت حمله هسته‌ای و یا تهدید موجودیت استفاده خواهد کرد (Horovitz and Wachs: 2022: 2_6).

• تقویت همکاری روسیه - چین در برابر محور آمریکا - اروپا

ظهور چین اولویت‌های امنیتی غرب را تغییر داد و موقعیت نسبی روسیه را در سیستم بین‌المللی تضعیف کرده است (Holland, 2023). با آغاز بحران اوکراین، واکنش رسمی چین مبهم بوده است. پکن مانند مسکو تاکید داشته است که؛ غرب مسئول نهایی جنگ است، زیرا به حمایت از ناتو پرداخته است. اشتیاق پکن برای تقویت ادعای مسکو مبنی بر اینکه علت اصلی جنگ اوکراین گسترش ناتو بوده است، ناشی از نگرانی‌های چین در ایجاد اتحاد بین آمریکا و هند در اقیانوس آرام است. پوتین از همان مراحل اولیه برنامه ریزی جنگ، از حمایت اقتصادی چین بهره‌مند بوده است (DuBen, 2022: 7_10).

• حضور ناتو و آمریکا در شرق اروپا و حضور روسیه در بلاروس

والتر در دهه ۱۹۹۰، تاکید دارد که گسترش سلاح‌های هسته‌ای نه تنها باعث بی‌ثباتی بین‌المللی نمی‌شود، بلکه موجب می‌شود منطق بازدارندگی در سطح وسیع‌تر عمل کند (مشیرزاده، ۱۳۹۹: ۱۱۷). همچنین در فرآیند جامعه پذیری دولت‌ها می‌آموزند که ضمن اتکا به خود و بی‌اعتمادی نسبت به دیگران، از طریق انباشت امکانات برای جنگیدن علیه یکدیگر، امنیت خویش را حفظ کنند (قوام، ۱۳۹۸: ۸۹). نظامی سازی سیاست خارجی روسیه و اهداف تجدید نظر طلبانه آن در اوکراین، ناتو را مجبور کرده است که استراتژی «بازدارندگی رو به جلو» در اروپای شرقی را به «دفاع پیشرو» تغییر دهد. همچنین ناتو باید احتمال تهدید هسته‌ای را جدی بگیرد و از کارآمدی سیاست‌ها و قابلیت‌های هسته‌ای ناتو اطمینان کافی داشته باشد. با در نظر گرفتن این موارد، ناتو موظف است که در کوتاه مدت با قاطعیت هرگونه خطر ناشی از جنگ اوکراین را برای امنیت اروپا مدیریت کند. ناتو باید

استراتژی «بازدارندگی رو به جلو» را به «دفاع پیشرو» تغییر دهد (Fix and Keil, 2022: 2-8). زلنسکی تنها چهار روز پس از حمله کرملین به کی‌یف درخواست عضویت در اتحادیه اروپا را امضاء کرد. در ژوئن ۲۰۲۲ شورای اروپا به اوکراین وضعیت نامزدی اعطاء نمود و در حال حاضر هشت کشور نامزد رسمی عضویت در اتحادیه اروپا هستند (Kosmehi, 2023). جنگ در اوکراین تأثیرات گسترده‌ای بر ساختار امنیتی اروپا گذاشته است. جنگ نه تنها سبب تغییر در ساختار امنیتی اروپا شده است بلکه بر ژئوپلیتیک جهان نیز تأثیر گذاشته است. با ادامه جنگ، مسکو به تدریج اسیر محدودیت‌های جغرافیایی و ایدئولوژیک خود می‌گردد. این محدودیت‌ها بتدریج توسط دولت غربی برای روسیه بوجود خواهد آمد، زیرا موقعیت ژئواستراتژیک روسیه با الحاق دو کشور غیر متعهد به ناتو (فنلاند - سوئد) بدتر می‌شود. با درک این موضوع از سیاست خارجی تهاجمی روسیه، سوئد و فنلاند تصمیم گرفته‌اند برای عضویت در ناتو درخواست دهند (Kotoulas and Pusztai, 2022:32-34). بایدن در اجلاس مادرید که در ژوئن ۲۰۲۲، اعلام کرد که؛ امریکا حضور نظامی خود را در اروپا افزایش خواهد داد. از فوریه ۲۰۲۲، وزارت دفاع امریکا، تعداد نیروهای آمریکایی در اروپا افزایش داده است. این نیروها در لهستان، رومانی، منطقه بالتیک، اسپانیا، بریتانیا، آلمان و ایتالیا مستقر شدند (Keith, 2022). جنگ در اوکراین باعث تسریع در همکاری نظامی مسکو و بلاروس و حضور نظامی پایدار نیروهای روسیه در بلاروس شده است. با توجه به ساخت پایگاه نظامی دائمی روسیه در بلاروس و ادغام سریع سیستم‌های دفاعی روسیه و بلاروس، بعید است که این همکاری در آینده نزدیک کم‌رنگ شود. زیرا بلاروس عمق استراتژیک روسیه در غرب محسوب می‌شود (Holland, 2023). در مقابل ارسال تجهیزات نظامی از سوی غرب به کی‌یف، پوتین در اعلامیه‌ای بیان کرد که؛ تسلیحات هسته‌ای روسیه در بلاروس استقرار خواهند یافت. روسیه استقرار تسلیحات هسته‌ای را نه تنها به عنوان تصمیمی که هر دو کشور درباره آن توافق کرده‌اند، می‌داند، بلکه آن را به عنوان پاسخی به درخواست‌های قبلی الکساندر لوکاشنکو می‌داند. این اقدام پوتین، پاسخ به استقرار سلاح‌های هسته‌ای آمریکا در لهستان است (Shraibman, 2023). تصمیم مسکو برای استقرار تسلیحات هسته‌ای در بلاروس، توانایی مسکو را برای حمله به قلمرو ناتو با سلاح‌های هسته‌ای به‌طور چشمگیری بهبود می‌بخشد. یک منطق نظامی برای استقرار تسلیحات هسته‌ای در بلاروس وجود دارد، این است که برنامه‌های کنونی روسیه تهدیدی جدی‌تر برای بلاروس نسبت به ناتو است. ذخیره تسلیحات هسته‌ای در بلاروس زمینه حضور نظامی دائمی مسکو در بلاروس را فراهم می‌کند و بهانه‌ای برای افزایش حضور روسیه در آینده را بوجود آورده است. مسکو با استقرار سامانه‌های موشکی می‌خواهد مطمئن شود که بلاروس هرگز مسیر اوکراین را انتخاب نمی‌کند و از حوزه نفوذ روسیه خارج نخواهد شد (Lavikainen, 2023:5).

بعد ژئواکونومیک

• تأثیر بر امنیت انرژی

در سطح اقتصادی، در صنعت گاز، روسیه مهمترین مشتری خود (اروپا) را از دست می‌دهد و برای جبران ضررهای ناشی از خروج کشورهای اروپایی، روسیه روی آوردن به سمت بازارهای آسیایی را در نظر دارند (Mikulska and Kosinski, 2020:32_35). بحران اوکراین باعث شده است که کشورهای اروپایی برای تامین گاز مورد نیاز خود به سمت قطر متمایل شوند. با جنگ روسیه و اوکراین، اهمیت قطر برای امنیت انرژی اروپا افزایش یافته است. اکنون، آلمان برای حل مشکل گاز، قراردادی ۱۵ ساله با قطر امضاء کرده است (Mathiesen and Rinadi, 2022). با شروع جنگ روسیه و اوکراین، ایران، غرب را مسبب اصلی جنگ دانسته است. سوالی که در ادامه مطرح می‌شود این است که؛ جنگ بین روسیه و اوکراین چه پیامدهای بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران خواهد داشت؟

ث- پیامدهای جنگ روسیه و اوکراین بر منافع ملی ایران

نواقعی گرایبی سطح تحلیل را نظام بین‌الملل قرار می‌دهد و معتقد است که ساختار نظام بین‌الملل نوع و قواعد بازی را مشخص می‌کند. بر این اساس سیاست خارجی همه دولت‌ها تحت تأثیر عوامل سیستماتیک قرار دارد و مانند توپ‌های بیلیارد از همان قواعد هندسی و فیزیکی سیاسی تبعیت می‌کند (قوام، ۱۳۹۸: ۸۵). سیاست خارجی ایران نیز تحت تأثیر سیاست خارجی روسیه و

¹ Alexander Lukashenko

آمریکا و مناسبات قدرت بین این دو کشور تغییر یافته است. اکنون جمهوری اسلامی ایران قدم به دوره نوینی در عرصه سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل گذاشته که با جنگ اوکراین به ظهور رسیده است.

۱. تغییر در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

تشدید تنش در روابط روسیه با غرب پس از آغاز جنگ و تشدید فشار تحریم‌های غرب بر روسیه، چشم‌انداز ژئوپلیتیک بین‌المللی را به شدت تغییر داده و به شکلی جدی انگیزه‌ای برای نزدیکی مسکو و تهران وجود آورده است (Maryasov, 2023). اوکراین دارای مرز مشترک با جمهوری اسلامی ایران نیست و در محیط منطقه‌ای ایران قرار ندارد؛ لذا بیشتر در پرتوی رقابت آمریکا و روسیه بر سر اوکراین منافع ایران تحت تاثیر قرار می‌گیرد (نونژاد و کریمی، ۱۳۹۶: ۱۴۷).

۲. توقف در مذاکرات هسته‌ای بین ایران و آمریکا

جنگ روسیه و اوکراین بر مذاکرات هسته‌ای تأثیر منفی گذاشت. روند مذاکرات کنونی تغییر کرد و ایران قربانی درگیری آمریکا و روسیه شد. بحران اوکراین سبب تغییر موضع روسیه گردید. روسیه قبلاً خواهان احیای برجام بود. همچنین اولویت‌های آمریکا و اروپا که مجبور به مقابله با بحران اوکراین بودند، تغییر کرده است (Sari, 2022). با توجه به اینکه مذاکرات هسته‌ای ایران در وین در مراحل حساس قرار دارد، تهران تلاش می‌کند که موضوع برنامه هسته‌ای ایران را از تنش بین روسیه و غرب بر سر اوکراین مصون نگه دارد (Kalji, 2022). وزیر امور خارجه ایران در تاریخ ۱۴ مارچ ۲۰۲۲، با همتای روس خود سرگئی لاوروف دیدار کرد و در کنفرانسی مطبوعاتی مشترک بیان کردند که؛ مسکو ضمانت‌های کتبی از واشنگتن در مورد همکاری در چارچوب توافق هسته‌ای ایران دریافت کرده است و آمریکا تضمین داده است که تحریم‌ها علیه روسیه بر تجارت این کشور با ایران تأثیری نخواهد گذاشت (Bobkin, 2022).

۳. شکل‌گیری همکاری‌های اقتصادی بین روسیه - ایران و تاثیر بر منافع اقتصادی ایران

تحریم‌های بین‌المللی علیه روسیه سبب تضعیف اقتصاد روسیه و نیز مانع عملکرد مثبت روس‌ها در جنگ خواهد شد. اما همکاری روسیه با ایران می‌تواند فرصت‌هایی جدیدی را برای روسیه بوجود آورد. کریدور حمل و نقل شمال - جنوب «راه آهن جدید ایران - روسیه برای دور زدن فشار تحریم‌های غرب» نشان دهنده دوره تازه‌ای از همکاری‌های اقتصادی در سایه بحران اوکراین بر روابط ایران - روسیه است (Smagin, 2022). در نتیجه، هر دو کشور به دنبال گسترش روابط اقتصادی با کشورهای همسایه در غرب و آسیای مرکزی برای دور زدن تحریم‌ها هستند. یکی از مسیرهای تجاری کلیدی ایران و روسیه، کریدور حمل و نقل بین‌المللی شمال به جنوب^۱ است (Shokri, 2023).

۴. تاثیر حضور ناتو در منطقه قفقاز جنوبی بر منافع ملی ایران

ایران و روسیه منافع مشترکی در جلوگیری از گسترش ناتو دارند. گسترش ناتو به سمت شرق، اگر از مرز اوکراین عبور کند، در نهایت به قفقاز و به ویژه گرجستان، آذربایجان و ارمنستان خواهد رسید. گرجستان اکنون پس از اوکراین، نامزد جدی برای پیوستن به ناتو است. آذربایجان بعد از گرجستان می‌تواند به ناتو بپیوندد و در نهایت اگر ارمنستان، روسیه را ضعیف بداند به ناتو خواهد پیوست. بنابراین در این صورت ایران با چندین همسایه عضو ناتو به جز ترکیه روبرو خواهد شد. یکی از آنها آذربایجان است که ایران مشکلات زیادی با این کشور دارد. برخلاف گفتمان رسمی، روابط ایران با باکو خوب نیست و ایران به شدت نگران تقویت آذربایجان است. بنابراین، گسترش ناتو و عضویت همسایگان شمالی آن در این بلوک به نفع ایران نیست. توقف روند پیوستن به ناتو در اوکراین توسط روسیه مورد استقبال ایران است (Sari, 2022). ایران مانند روسیه به شدت با گسترش مرزهای ناتو به شرق و استقرار نیروها و پایگاه‌های نظامی ناتو و ایالات متحده در اروپای شرقی، قفقاز و سایر مناطق اطراف ایران مخالف است. تهران این را تهدیدی مستقیم برای امنیت ملی ایران می‌داند (Kalji, 2022). جنگ اوکراین با «متمرکز نگه داشتن ناتو بر روسیه به جای ایران» به نفع تهران بوده است و فضای تنفسی ایجاد کرد تا تهران بتواند تحریم‌ها را دور بزند. فراتر از معاملات دوجانبه مسکو و تهران، جنگ اوکراین این فرصت را در اختیار ایران قرار داده است که به عنوان یک «قدرت پهلپادی» در جهان معرفی شود (Cafiero, 2023).

۵. تاثیر بر امنیت انرژی ایران و همکاری ایران و روسیه در نفت و گاز

در نتیجه تحریم‌ها و روابط تیره ایران با غرب، تهران نتوانست آنطور که امیدوار بود، نقش مهمی در پر کردن شکاف روسیه در بازار انرژی ایفا کند. شرایط جدید بین‌المللی نیز ایران را وارد رقابتی دشوار با بزرگترین بازیگر انرژی جهان کرده است. روسیه به مشتریان نفت و گاز آسیایی (چین و هند) روی آورده است تا کسری درآمد حاصل از فروش انرژی خود به اروپا را جبران کند. صادرات نفت روسیه به هند در ماه‌های آوریل و مه ۲۰۲۲ به ۶۰۰ هزار بشکه رسید که این رقم در ماه‌های گذشته ۳۰ هزار بشکه بود. واردات نفت خام روسیه از طریق دریا به چین با حدود ۱۶ درصد افزایش به ۶۸۰۰۰۰ بشکه در آوریل ۲۰۲۲ و به ۱/۳ میلیون بشکه در ماه می ۲۰۲۲ رسید. این اقدام روسیه به قیمت واردات نفت ایران توسط چین پایان داد. واردات نفت چین از ایران در مدت مشابه ۲۸ درصد کاهش یافت، از بیش از ۸۰۰ هزار بشکه در سه ماهه اول سال ۲۰۲۲ به کمتر از ۵۷۵ هزار بشکه در ماه آوریل ۲۰۲۲ رسید. در نیمه اول ماه می ۲۰۲۲، فروش نفت ایران به چین کمتر از ۳۰۰ هزار بشکه در روز بوده است. ایران برخی اوقات، ۲۰ درصد تخفیف برای محموله‌های نفتی خود در نظر گرفته است. در مقابل، تخفیف روسیه بر محموله‌های نفتی در همین مدت به ۳۰ درصد رسید. واردکنندگان نفت چینی به طرف‌های دیگر اطلاع دادند که در آوریل سال جاری نفت روسیه را با نرخ تخفیف بیش از ۵۰ درصد خریداری کرده‌اند که بالاتر از نرخ تخفیف پیشنهادی ایران است (EPC, 2022). سوالی که در این جا مطرح می‌شود این است که روابط ایران با روسیه و چین چه تاثیری بر روی صادرات نفت و گاز ایران گذاشته است؟ کشورهای اروپایی پس آغاز جنگ سعی در تنوع بخشیدن به سبد انرژی خود داشته‌اند، اکنون سه گزینه برای جایگزینی زیان‌های موجود در بازار انرژی ناشی از تحریم‌ها علیه روسیه وجود دارد. (۱) منابع انرژی عربستان سعودی و قطر که به دلیل فاصله جغرافیایی و حضور نظامی روسیه در سوریه با مشکلات فراوانی برای رسیدن به بازار اروپا مواجه هستند، یکی از این جایگزین‌ها است. (۲) آسیای مرکزی و قفقاز منابع انرژی هستند که می‌توانند از طریق ترکیه از طریق خط لوله وارد اروپا شوند. اما مشکلات زیرساختی در این منطقه، جایگزینی برای منابع انرژی روسیه را دشوار می‌کند و نفوذ روسیه در قفقاز و آسیای مرکزی مانع از ادامه پروژه می‌شود. (۳) منابع گاز و نفت ایران که می‌تواند به تامین سبد انرژی اروپا کمک کند و نیازمند تعامل منطقه‌ای ایران با ترکیه و سوریه (و روسیه در سوریه) است. در چنین زمانی می‌توان به دنبال راه‌هایی برای انتقال گاز ایران به اروپا بود. در حالی که روسیه در دهه گذشته متحد استراتژیک ایران در مسائل نظامی و امنیتی بوده است، رقابت اقتصادی ممکن است بر این اتحاد استراتژیک تأثیر منفی بگذارد. تصمیم اروپا برای عدم انتخاب ایران برای تامین گاز، فرصت‌های قابل توجهی را برای دو رقیب مهم ایران یعنی ترکیه و عربستان سعودی ایجاد خواهد کرد. ایران نیز نگران این جایگزینی است (Sari, 2022).

۶. تاثیر بر روابط اسرائیل - روسیه و منافع ایران در سوریه

جنگ اوکراین و تشدید تنش بین روسیه و غرب به ویژه آمریکا، حفظ روابط خوب اسرائیل با روسیه را دشوار خواهد کرد. بنابراین ادامه حملات هوایی علیه حضور نظامی ایران در جنوب سوریه با مجوز روسیه برای اسرائیل دشوار خواهد بود. این می‌تواند فرصت‌های احتمالی برای ایران در منطقه بوجود آورد. دور شدن ترکیه و اسرائیل به عنوان دو بازیگر مهم در خاورمیانه که روابط گسترده‌ای با واشنگتن دارند، ممکن است فضای بیشتری برای مانور ایران در سوریه فراهم کند (Sari, 2022). در صورت ادامه جنگ و همراهی ایران با روسیه، چه شرایطی برای ایران بوجود خواهد آمد؟

ث. سناریوهای پیش روی ایران

با توجه به تحولات کنونی در میدان نبرد، سناریویی که بسیاری امیدوارند محقق شود - بدترین سناریو برای ایران با در نظر گرفتن حمایت ضمنی مقامات ایرانی از روسیه - باز پس‌گیری سرزمین‌های اشغالی توسط اوکراین و عقب راندن روسیه است. نزدیکی استراتژیک روسیه و ایران در دوران معاصر عمدتاً به مخالفت آنها با آمریکا و هژمونی آن متکی است و شکست روسیه ایده مشترک آنها را در مورد افول هژمونی آمریکا را بی‌اعتبار خواهد کرد. اگرچه عقب‌نشینی روسیه می‌تواند از نظر سیاسی برای ایران نامطلوب باشد، اما همچنان به معنای ایجاد فرصت‌های اقتصادی فراتر از تحریم‌ها برای تهران است. حمله روسیه به اوکراین، مسکو را هدف تحریم‌های گسترده بین‌المللی قرار داده است. ادامه تحریم‌ها علیه ایران، راه را برای همکاری‌های

اقتصادی آزادانه و با اراده بیشتر تهران با مسکو، بدون نگرانی از اعمال تحریم‌های بیشتر، هموار می‌کند. حتی در صورت تحقق سناریوی عقب‌نشینی روسیه، بحران اوکراین برای اولین بار فرصت بزرگی را برای ایران فراهم کرده است تا همکاری نظامی خود را با قدرتی بزرگ، فراتر از خرید تسلیحات یا برگزاری رزمایش‌های نظامی مشترک گسترش دهد. اگرچه صحبت در مورد محور ایران، روسیه و چین در این مقطع اغراق آمیز به نظر می‌رسد، اما جنگ اوکراین قطعاً ایران، روسیه و چین را یک گام به توسعه همکاری‌های سه جانبه نزدیک کرده است (Yazdanshenas, 2023). ایران متحد روسیه است و عملاً وارد بعد نظامی جنگ روسیه و اوکراین شده است. اگر روسیه در جنگ شکست بخورد این رویداد بر تحریم‌های ایران از سوی آمریکا، وابستگی ایران به روسیه و جایگاه ایران در حوزه انرژی اثر خواهد گذاشت.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه نئورئالیسم اساساً به موضوع قدرت‌های بزرگ می‌پردازد و ساختار روابط بین‌الملل را متأثر از روابط قدرت‌های بزرگ می‌داند و در عین حال «قدرت‌های کوچک» در نظام بین‌الملل تاثیر پذیری عمیقی از قدرت‌های بزرگ دارند. بنابراین نئورئالیسم رهیافت مناسبی برای تبیین حمله روسیه به اوکراین و تاثیر گذاری آن بر روابط بین الملل و نیز بر منافع ملی ایران، است. اهمیت حفظ منافع ملی و حراست از آن مهمترین عامل در وقوع این حمله و آغاز این جنگ بوده است. نظریه نئورئالیسم با توجه به اهمیتی که به «منافع ملی» و ضرورت حراست از آن و نیز به باتوجه به دیدگاهی که نسبت به سرشت انسان‌ها دارد، می‌تواند به بهترین نحوه ممکن به شرح و واکاوی این جنگ بپردازد. عناصر مشترک هویتی، قومیتی و جمعیتی بین روسیه و اوکراین سبب شده است که پیوندهای ناگسسته تاریخی و فرهنگی بین دو ملت روسیه و اوکراین بوجود آید. این اشتراکات زمانی که به عنصر ژئوپلیتیک همراه شوند بر اهمیت موضوع اوکراین برای روسیه می‌افزایند. تلاقی این عناصر با یکدیگر باعث می‌شوند که روسیه، برای تسط بر آن تمامی تلاش‌های خود را در منطقه و نظام بین‌الملل بکار بگیرد. حمله روسیه به اوکراین در ابعاد نظامی و ژئوپلیتیکی و نیز در بعد ژئواکونومیک بر نظام بین‌الملل تاثیر گذاشته است. تاثیرات جنگ روسیه و اوکراین در بعد نظامی و ژئوپلیتیک این است که این جنگ اولین جنگ بعد از جنگ جهانی در قاره اروپا بوده است همچنین با شروع این جنگ کشورهای عضو ناتو به سوی افزایش تجهیزات نظامی و بکارگیری از فناوری‌های جدید مانند پهپادها حرکت کرده‌اند. حضور نیابتی سربازان در دو سوی میدان نیز نوع جدیدی از تحرکات نظامی را به نمایش گذاشته است. روسیه با استفاده از تهدید هسته‌ای تلاش دارد تا بر معادلات بین‌المللی اروپا و آمریکا که به در این جنگ مشارکت دارند تاثیر بگذارد. تاثیرگذاری جنگ روسیه و اوکراین بر نظام بین‌الملل باعث شکل گیری همکاری روسیه - چین در برابر محور آمریکا - اروپا شده است. آینده ناتو در پذیرش اوکراین به عنوان یک عضو جدید نیز مبهم است. در بعد ژئواکونومیک، مهمترین تاثیرات جنگ بر روی امنیت انرژی در زمینه نفت و گاز است. ایجاد بحران غذا و به خطر افتادن امنیت غذایی مردم جهان با توجه به جایگاه روسیه و اوکراین در تامین گندم باعث نگرانی اروپا و تاثیرگذاری بر میزان عرضه و قیمت آن شده است. جنگ روسیه و اوکراین علاوه بر تاثیر گذاری بر نظام بین‌الملل بر منافع شرکای استراتژیک خود در غرب و شرق تاثیر گذاشته‌اند. شریک استراتژیک روسیه در خاورمیانه، ایران است. تاثیرات جنگ روسیه و اوکراین باعث ایجاد تاثیراتی در منافع و موقعیت ایران در نظام بین الملل شده است. جنگ روسیه و اوکراین، تاثیراتی شگرفی بر بلوک بندی شرق در برابر غرب گذاشت. روسیه نیز با تحریم‌های متنوعی روبرو شد و اکنون در کنار ایران قرار گرفته است. منافع استراتژیک مشترک در منطقه سبب شده است تا همکاری‌های سیاسی، عمق بیشتری یابد و جنگ اوکراین وارد بعد نظامی گردد.

منابع

۱. قوام، سید عبدالعلی (۱۳۹۸)، *روابط بین‌الملل نظریه‌ها و رویکردها*، تهران، انتشارات سمت
۲. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۹۹)، *تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل*، تهران، انتشارات سمت

۳. نصری، قدیر (۱۳۸۶)، روش شناخت در مکتب نئوژئالیسم، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال دهم، شماره دوم، تابستان،

صص ۲۱۶-۲۳۸

4. Bobkin, N.N. (2022), Impact of the Ukrainian Conflict on US Relations with Countries in the Middle East, Published online 2023 Mar 29. doi: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10052297/>
5. DüBen, B.A. (2022), What Putin's War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations, LSE IDEAS, pp4-22.
6. Friel, K. (2022), SUPPORTING UKRAINE'S DEMOCRACY AFTER THE WAR
7. Key Issues, Comparative Experience and Best Practices, INTERNATIONAL IDEA.PP1-53.
8. Holland, E. 2023, strategic competition and basicg in central and eastern Europe, FOREIGN POLICY AT BROOKINGS , pp 2-8.
9. Horovitz, L & Watch, L.(2022), Russia's Nuclear Threats in the War against Ukraine, SWP,pp 2-7.
10. Kosmehi, M .(2023), Ukraine's Future is a European Affair – Why Recovery and EU Integration Must go Hand in Hand, GED New Perspectives on Global & European Dynamics
11. KOTOULAS, I & PUSZTAI, W.(2022), GEOPOLITICS OF THE WAR IN UKRAINE, Foreign Affairs Institute 91, Alexandras Avenue Athens, 11474, GREECE ,pp7-67.
12. Khrychikov, S.(2000), The Effect of NATO Partnership with Ukraine on Inter-Ethnic Relations within the Country, NATO - EAPC Research Fellowship 1998-2000, pp3-62.
13. Keith, T. (2022), Biden is boosting U.S. troops in Europe because of Russia's war in Ukraine, <https://www.npr.org/2022/06/29/1108536666/biden-is-boosting-u-s-troops-in-europe-because-of-russias-war-in-ukraine>
14. Fiszer, J.M. (2016), Ukraine between Russia and the European Union and its Prospects: Geopolitical and Geo-economic Dilemmas, Institute of Political Studies of the Polish Academy of Sciences, PP40-67.
15. -Fix, L & Keil,S. (2022), NATO and Russia after the Invasion of Ukraine, Policy Brief, pp 2-10.
16. Hughess, G. (2022), Is the War in Ukraine a Proxxxy Conflict?, <https://www.kcl.ac.uk/is-the-war-in-ukraine-a-proxy-conflict>
17. Lowther, A & Siddiki, M.K. (2022), Combat Drones in Ukraine, UNMMANNED AIRCRAFT SSSYSTEMS, PP 3-13.
18. Lavikainen, J. (2023), RUSSIA'S TACTICAL NUCLEAR WEAPONS IN BELARUS, FIIA COMMENT, PP4-5.
19. Marcau, FC & Other. (2022), Analysis of the impact of the armed conflict in Ukraine on the population of Romania, frontiersin.org , DOI 10.3389/fpubh.2022.964576
20. Matzek, J. (2016), Annexation of Crimea by the Russian Federation, Policy Paper – Jan Matzek, January 2016 ,pp1-4.
21. Mathiesen, K & Rinadi, G.(2022), Qatar scandal gives Europe a big gas headache, POLITICO, <https://www.politico.eu/article/qatargate-germany-european-parliament-qatar-corruption-scandal-gives-europe-a-big-gas-headache/>
22. Molchanov, M.A, (2015), Russia as Ukraine's 'Other': Identity and Geopolitics, <https://www.e-ir.info/2015/05/05/russia-as-ukraines-other-identity-and-geopolitics>
23. Terzyan, A. (2022), Minority Rights in Ukraine After the Maidan Revolution: Change or Continuity?, Open Political Science, 2022; 5: 1–12 , <https://doi.org/10.1515/openps-2022-0001>
24. Cafiero, G. (2023), Iran's Indispensable Role for Russia in the Ukraine War, <https://gulffif.org>
25. EPC, (2022), "The Impact of the Russo-Ukrainian War on Iramn's Oil Export", <https://epc.ae>
26. kalji, V. (2022), Iran and the Ukraine Crisis: Complexities and Considerations, <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13717-iran-and-the-ukraine-crisis-complexities-and-considerations.html>
27. NATO, (2022), NATO's military presence in the east of the Alliance, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm
28. Sari, I. (2022), The possible effects of the Russia-Ukraine war on Iran, <http://menaaffairs.com/the-possible-effects-of-the-russia-ukraine-war-on-iran>.
29. Sari, I. (2022), The possible effects of the Russia-Ukraine war on Iran, <https://menaaffairs.com/the-possible-effects-of-the-russia-ukraine-war-on-iran/>

30. Smagin, N. (2022), Comrades-in-Sanctions: Can Iran Help Russia Weather the Economic Storm?, <https://carnegieendowment.org/politika/88318>
31. Shokri, U. (2023), North-South Transport Corridor: Iran-Russia New Railway to Circumvent
32. Western Pressure, <https://gulffif.org/north-south-transport-corridor-iran-russia-new-railway-to-circumvent-western-pressure/>
33. Yazdanshenas, Z. (2023), Iran's Worldview post-Ukraine: Forging a non-Western Order, <https://isdpr.eu/irans-worldview-post-ukraine-forging-a-non-western-order/>